

EL CLOT
CAMP DE L'ARPA
COMERÇOS

EL CLOT CAMP DE L'ARPA COMERÇOS

Joan Àngel Frigola - Jordi Morell

EL CLOT

CAMP DE L'ARPA

COMERÇOS

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: Febrer 2024

© dels textos: Joan Àngel Frigola Berbel

© dels textos: Jordi Morell i Núñez

© del pròleg: Marta Pérez Solé

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:
Editorial Efadós

Hi col·laboren:

Ajuntament de Barcelona
Taller d'Història del Clot-Camp de l'Arpa

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Al nostre company Eugeni Renom i Cucurella,
que no ha pogut veure publicat aquest llibre.

Coordinació i editora literària:

Rosa Martell Rofes

Assessorament de continguts:

Eugeni Renom i Cucurella

Fotografia de la portada:

Autoria desconeguda / Fons Neus Giralt

Fotografia de la portadella:

Autoria desconeguda / Fons Roser Bertran

Acrònims:

AFB (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)
AMDSM (Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí)

ISBN 978-84-19736-29-1

DL B-1581-2024

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Cistells, tandes, ganxos i converses

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Cohesió social i vida de barri

Pàg. 13

MERCATS

Centenaris i emblemàtics

Pàg. 37

ESTABLIMENTS D'ALIMENTACIÓ

Botigues històriques i de primer nivell

Pàg. 75

BARS I CELLERS

Espais de relació i socialització

Pàg. 99

COMERÇOS

Tradició familiar i arrelament al barri

Pàg. 175

COOPERATIVES OBRERES DE CONSUM

Associar-se per tenir millors condicions

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

CISTELLS, TANDES, GANXOS I CONVERSESES

Marta Pérez Solé, filla del Clot

La meua àvia em despertava així cada dissabte: «Marta, aixeca't. Va, que és tard i hem d'anar al mercat!» No cridava per no despertar la meua germana, que dormia al llit del costat.

Jo vinc de família del Clot i de botiguers. Els meus avis paterns eren carboners i els materns, amb els meus pares, tenien parada al mercat: galetes, ultramarins, cafè (Cafès Solé!)... També teníem un autoservei al carrer de Rogent. He viscut el comerç de ben a prop des que vaig néixer. Els dissabtes anava al mercat amb la meua àvia. Ella portava el cabàs buit, amb els envasos (fèiem reciclatge i ni ho sabíem) i la bossa del pa. Jo li feia de bastó, i a mi m'encantava! Quan arribàvem

al mercat, un festival d'olors i de vida ens envoltava, i és que, tant abans com ara, el mercat i tot el comerç són la vida, el batec, l'alegria del barri. Resava perquè la meua àvia no trobés gaires «ganxos». Els «ganxos» eren els coneguts que es trobava a cada cantonada i que no la deixaven continuar amb la nostra missió. Jo, mentre esperava que acabés la xerrameca, badava i badava, mirant al meu voltant: «¡nena, los ajos y los limones!», cridaven les gitanes, intentant convèncer tothom qui passava per davant. «Va, anem que no acabarem», em deia la meua àvia, «demana tanda a la carn, a la Paitoví», i jo, amb vergonya, «qui és l'últim?». «Ho has de dir ben fort o no et sentiran.» Després anàvem a ca la Juanita del Peix, la més ràpida de Barcelona, amb el tallant amunt i avall: ras!, el cap del lluç; txas!, tripa fora; pim-pam!, rodanxes

fetes en deu segons, i sense deixar de parlar en cap moment. Quan passàvem per davant dels menuts, «ai, iaia, passem de pressa!». Els ulls dels xais sortint de les òrbites, budells, tripes, cap i pota... escampats pel taulell! Jo no mirava, quina por! «Tan bons que són ben cuinats! Va, anirem a La Palma i et compres un brioi.» Després de tota la compra, arribava l'última parada, la Rellogeria Vives, dos germans, amagats rere un monocle, que s'havien congelat en el temps en aquella botiga. L'únic que corria eren les agulles dels rellotges penjats a la paret. Quins records! En aquest llibre en trobareu un munt, una mostra d'aquests comerços que van ser l'essència del barri i que jo molts cops trobo a faltar, llocs singulars amb olors particulars, com can Budesca, la ferreteria del carrer del Clot, «els Hules», ca l'Escarceller..., que s'han convertit en nous negocis, amb altres olors i altres singularitats, i que configuren l'actual essència del nostre barri.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS MARTA PÉREZ SOLÉ

Introducció

COHESIÓ SOCIAL I VIDA DE BARRI

Joan Àngel Frigola · Jordi Morell

El comerç és una de les activitats humanes més antigues. En jaciments arqueològics s'han trobat objectes provinents de cultures i llocs llunyans, mostra que les societats antigues ja intercanviaven tota mena de productes des d'èpoques ben reculades. S'han trobat peces amb variscita de les mines de Gavà, que daten del neolític, en punts ben allunyats d'Europa. I està ben documentat el comerç entre les poblacions iberes, com Ullastret, amb romans, grecs i fenicis. De fet, Empúries va néixer com un punt de comerç; no en va, el nom original *Ἐμπόριον* vol dir «mercat».

És clar que, de ben antic, el comerç ha estat un element de relació entre cultures i de cohesió social.

Entorn del carrer del Clot hi ha constància documental de l'existència d'una carnisseria –potser també escorxador– l'any 1538, tot i que no en coneixem la ubicació exacta. De fet, és al carrer Major del Clot on va créixer l'incipient comerç a l'antic municipi de Sant Martí de Provençals. Fou aquí on, als segles XIV i XV, s'obriren els primers comerços, incloent-hi magatzems i tallers d'artesans que venien al detall.

Que fos aquí i no en un altre lloc de Sant Martí de Provençals on s'establissin les primeres botigues podria ser degut al fet que hi passava la via Francesca, el camí que

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS ENRIC ROIG CASTILLEJO

SASTRERIA ENRIC ROIG

A la pàgina anterior, els treballadors del taller de la Sastreria Enric Roig, del carrer de la Democràcia, en plena feina, el 1958, quan els homes havien d'anar a cal sastre a fer-se els vestits a mida. Primer calia anar-hi per prendre mides i, abans de recollir el vestit, calia anar a emprovar-se'l.

EL PATATAIRE

En aquesta pàgina, Jaume Badia i Caterina Riera a la parada de patates que hi havia davant del carrer de Joan I. La parada era coneguda popularment com «el Patataire». La imatge és de la dècada del 1940. Al taulell s'hi veuen, també, cebes i la típica balança del tipus Roberval.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS NÚRIA ROVIRA

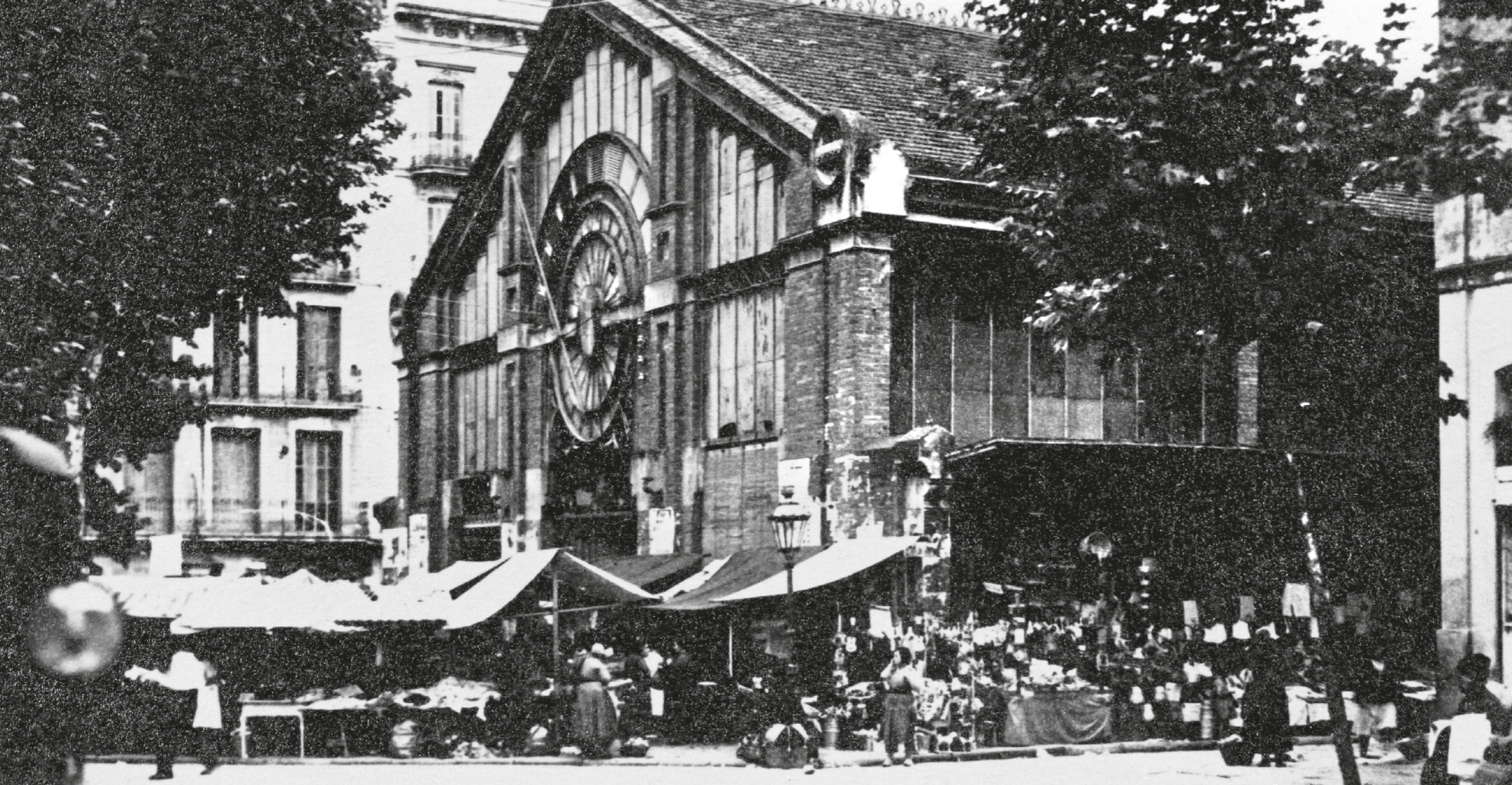
duia cap a França. De fet, aquest era un dels punts on les autoritats barcelonines sortien a rebre els membres de la reialesa quan venien a la ciutat. Un altre factor era el pas de la séquia Comtal i l'existència de diversos molins fariners que aprofitaven el seu corrent d'aigua. A més, a mitjan segle XIX van construir-s'hi fins a tres línies de ferrocarril.

El comerç és un important motor econòmic i un element de cohesió social del territori, i al Clot, com hem vist, hi és present des de fa molts anys. Les botigues de barri, el comerç de proximitat, donen vida al seu entorn i, com qualsevol altre negoci i com qualsevol altre aspecte de la vida, apareixen i desapareixen. Alguns comerços són efímers; d'altres tenen una vida llarga i es converteixen en referents del barri i en espais emblemàtics que deixen empremta, que dura, fins i tot, un cop han desaparegut. Hi ha èpoques en què es posa de moda un tipus

de comerç, que omple els carrers i que al cap d'un temps desapareix, o gairebé.

Aquest llibre vol mostrar un recorregut per la història del comerç del barri mitjançant fotografies i imatges de publicitat de les botigues que hi han donat vida des de principis del segle XX. Moltes han desaparegut, algunes encara hi són, però totes han fet un servei al barri i a la ciutadania. Hi trobareu imatges i records de tota mena de comerços: alimentació, parament de la llar, farmàcies, roba, el mercat, bars... En alguns casos fins i tot ha desaparegut el tipus de comerç, com les fàbriques de gel o les vaqueries.

A banda de ser un repàs d'una part de la història del Clot i del Camp de l'Arpa, aquest llibre vol ser, també, un homenatge a totes les persones que hi han donat vida mitjançant les botigues on han treballat.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS RAMON MARCET FORCADA

MERCATS

Centenaris i emblemàtics

Quan es parla de mercat, la primera imatge que s'acostuma a tenir és l'alimentació, perquè la majoria dels mercats hi estan dedicats. Al Clot-Camp de l'Arpa hi ha també dos mercats no alimentaris. El Mercat del Clot té l'entrada principal a la plaça de Font i Sagué i és un dels mercats centenaris de Barcelona. L'edifici data del 1889 i és obra de l'arquitecte Pere Falqués i Urpí. Abans de la construcció de l'edifici ja hi havia un mercat a l'aire lliure on venien els seus productes un bon nombre de pagesos dels municipis propers, com Sant Andreu de Palomar, Sant Adrià o Montcada. Durant molts anys hi va haver parades de pagesos entorn del mercat. L'edifici va ser renovat entre el 1994 i el 1995. Els mercats no alimentaris són l'emblemàtic Mercat dels Encants, més que centenari, i els Encants Nous. Els Encants es van establir a la plaça de les Glòries a finals de la dècada del 1920, quan l'Ajuntament els va traslladar des de l'anterior ubicació a la zona de la plaça d'Espanya poc abans que allà s'hi celebrés la Fira Internacional del 1929. Els Encants Nous els van crear poc després uns quants paradistes dels Encants disconformes amb les condicions de l'emplaçament.

AUTORIA DESCONEGUDA / AMDSM

PLAÇA DE FONT I SAGUÉ

A la pàgina del costat, la plaça de Font i Sagué, on hi ha l'entrada principal del Mercat del Clot. Els entorns, com passa en qualsevol mercat, han estat sempre plens de vida i d'activitat comercial, amb botigues i parades de tota mena, no solament d'alimentació, també de parament de la llar i de molts altres productes. A la imatge, de l'any 1935, es veu una parada de roba al lateral del mercat, al cantó muntanya de la plaça del Mercat. En aquesta pàgina, diverses parades a la cantonada de la plaça del Mercat amb el carrer de Washington un dia de gran activitat de la dècada del 1960.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS MONTSERRAT MIRÓ